

RAZVOJ PRIVRŽENOSTI

Najvažniji oblik razvoja u okviru emocionalno-socijalnog razvoja djeteta jest razvoj privrženosti. Privrženost je čvrsta emotivna veza između djeteta i odrasle osobe (skrbnika, najčešće majke), koju dijete pokazuje izrazima sreće i nježnosti prema toj osobi, izljevima straha kad se odvaja od nje te traženjem utjehe i sigurnosti u zagrljaju skrbnika u svim nepoznatim i opasnim situacijama.

Danas se zna da razvoj privrženosti proizlazi iz djetetove biološke potrebe za tjelesnim i oralnim kontaktom s odraslom osobom iz okoline, a ta je potreba fiziološki utemeljena i povezana sa sazrijevanjem živčanih struktura u mozgu. Zadovoljenje djetetove potrebe za dodiranjem, grljenjem, gladenjem i sisanjem dovest će do normalnog razvoja moždanih struktura, osobito onih dijelova koji su "sjedište" emocija. Ako se dijete razvija u zanemarujućoj ili zlostavljajućoj okolini, ti će dijelovi mozga pretrpjeti oštećenja, što može izazvati poremećaje kao što su socijalno povlačenje i indiferentnost, pojačana želja za socijalnim kontaktom uz istodobnu agresivnost i neobično ponašanje, razvoj socijalno neprimjerenog ponašanja, nesposobnost da se pokažu ili prepoznaju nijanse emocionalnoga ili motivacijskog izražavanja, kao i nesposobnost doživljaja ljubavi te izražena negativna emotivnost, tj. povećana spremnost na reagiranje strahom, tugom i srdžbom (Joseph, 1999.). Istodobno, takav neprikladan razvoj sjedišta emocija i negativna emotivnost djeteta mogu se odraziti i na nepovoljan razvoj dijelova mozga odgovornih za usmjeravanje pažnje (pozornosti) i pamćenje, planiranje, rješavanje problema i za motivaciju, što pak može ugroziti djetetov spoznajni razvoj i uspjeh u školi (Blair, 2002.).

Za razvoj privrženosti odgovorna je okolina koja djetetu mora osigurati nazočnost i brigu jedne odrasle osobe, koja će zadovoljavati djetetovu potrebu za toplim fizičkim kontaktom i pružati mu osjećaj stalnosti i sigurnosti toga kontakta. Najčešće je majka objekt privrženosti, no to može biti i svaka odrasla osoba (skrbnik) koja djetetu pruža osjećaj zaštite, ugone i ljubavi nježnim tjelesnim dodirima, blagim tonom glasa, tihim pjevanjem, ljuljanjem i svim drugim oblicima ugodnog podraživanja.

Privrženost je uzajamni osjećaj povezanosti djeteta i skrbnika, a razdvajanje dovodi do osjećaja straha i tjeskobe kako djeteta, tako i odrasle osobe. Osobito je dijete ovisno o blizini i nazočnosti osobe kojoj je privrženo, jer ne može razumjeti privremenost razdvajanja niti procijeniti njegovo vremensko trajanje pa mu se razdvajanje čini katastrofičnim i definitivnim. Razvoj privrženosti pokazuje karakterističan tijek pojačavanja izražavanja privrženosti djeteta u dobi od 6. do 15. mjeseca i postupno opadanje izraza i potrebe za fizičkom blizinom do kraja treće godine.

Glavni su znakovi postignute privrženosti opadanje učestalosti "socijalnog smiješka" te ograničavanje smiješka i pozitivnih reakcija na skrbnika, kao i pojava straha od odvajanja i straha od nepoznatih osoba. Taj strah je posljedica djetetova osjećaja gubitka sigurne baze koju mu predstavlja osoba kojoj je privrženo.

Ovisno o reaktivnosti i osjetljivosti skrbnika za potrebe djeteta, dijete može razviti zdravu (sigurnu) privrženost ili nekvalitetnu privrženost (u obliku izbjegavanja ili opiranja skrbniku, ili pak kaotične, dezorijentirane privrženosti).

U slučaju razvijene sigurne privrženosti dijete će osjećati sigurnost i utjehu u nazočnosti skrbnika te će se kognitivno i socioemocionalno razvijati u smjeru sve veće nezavisnosti i uspostavljenog povjerenja u skrbnika i okolinu.

Sigurno privržena djeca jesu znatizeljnija, spoznajno bolje razvijena i socijalno kompetentnija: bolje se prilagođavaju, surađuju s drugom djecom i rjeđe pokazuju probleme u ponašanju od djece koja su razvila nekvalitetan odnos privrženosti sa skrbnikom.

Tablica: Tijek razvoja privrženosti

(Prema: Vasta i suradnici, Dječja psihologija, 1998.).

0 – 6 tjedana Faza preprivrženosti	<ul style="list-style-type: none"> • Dijete prepoznaje miris i glas majke (skrbnika), ali podjednako reagira na sve osobe u svojoj okolini. • Dijete okolini upućuje različite “signale privlačenja” (grljenje, praćenje pogledom, smiješak). • Dijete se umiruje i utješeno je kada ga se primi u naručje, gladi i govori tihim glasom, ali još mu je svejedno koja to osoba radi.
6 tj. – 6 (8) mjeseci Faza nastajanja privrženosti	<ul style="list-style-type: none"> • Dijete počinje iskazivati drukčije reakcije prema “najvažnijoj osobi” (skrbniku) nego prema ostalima. • Više gukanja i smiješenja usmjerava prema skrbniku nego prema ostalima. • Brže se umiruje i prestaje plakati u naručju skrbnika. • Još ne pokazuje nikakav strah ili prosvjed pri odvajanju od skrbnika.
6 (8) – 18 (24) mjeseci Faza jasno izražene privrženosti	<ul style="list-style-type: none"> • Započinju znakovi jasno izražene privrženosti u obliku prosvjeda zbog odvajanja i straha od nepoznatih ljudi. Taj razvoj znakova privrženosti povezan je s djetetovim ostalim razvojnim postignućima: s uspostavljanjem pojma postojanosti predmeta (pamćenje skrbnikova lika), razvojem emocije straha i usavršenim kretanjem puzanjem, koje mu omogućuje slijeđenje skrbnika. • Skrbnik može najbolje i najbrže utješiti i umiriti dijete uznemireno zbog odvajanja, i to već samom svojom nazočnošću i dodiranjem. • Dijete pokazuje sigurnost i hrabrost istraživanja okoline u blizini skrbnika.
18 mj. – 2 (3) godine Faza recipročnog odnosa	<ul style="list-style-type: none"> • U spoznajnom razvoju započinje primjena predodžbi i govora (unutarnjih reprezentacija) te dijete postupno počinje razumijevati privremenost odvajanja, osobito ako mu skrbnik kratko i jasno rastumači razlog odvajanja te kako će i s kime dijete provoditi vrijeme odvojenosti. Prosvjed zbog odvajanja postupno se smanjuje i većina djece s navršene tri godine može podnijeti privremenu odvojenost od skrbnika.

(Starc i sur. [2004]. OSOBINE I PSIHOLOŠKI UVJETI RAZVOJA DJETETA PREDŠKOLSKE DOBI, priručnik za odgojitelje, roditelje i sve koji odgajaju djecu predškolske dobi)

